

Nagy Molnár Miklós

Adatok a mezőtúri fazekasság Gömör megyei kapcsolataihoz

A magyar népi fazekassággal foglalkozó tanulmányok és anyagközlések száma mutatja, hogy a magyar népi fazekasság egyike a magyar néprajz legjobban kutatott témaköreinek.¹ A magyar népi fazekasság Európában szinte egyedülálló gazdag művészetet fejlesztett ki. A nagy jelentőségű magyar népi fazekasságban – a múlt század elejétől – fontos szereppel rendelkező Mezőtúr fazekassága is.² Mostani dolgozatomban a mezőtúri fazekasságban egykor megvolt Gömör megyei kapcsolatokkal foglalkozom.

Először néhány szót a gömöri fazekasság külső kapcsolatairól. A jelentős magyar fazekasközpontok között tartjuk számon a gömöri fazekasközpontot, ahol mázatlan tűzálló edényeket készítettek nagy mennyiségben, és szállították azokat minden irányba, elsősorban az Alföldre. *Kresz Mária* írja, hogy a Kárpát-medencében tűzálló agyag a hegyesebb vidékeken jobban található, mint a síkabb területeken. A kutatás során arra a megállapításra jutott, hogy az alföldi fazekasközpont agyagjában jóval több az ásványi szennyezés, és ezért nem tűzálló.³

A gömöri fazekasközpont kb. 30 falut foglal magába, amelyek jó része Rimaszombat környékén, főleg a várostól északra, másik része Jolsvától délre található. Ezekhez a gömöri településekhez *Kresz Mária* nyomán hozzásorolandó néhány Nógrád megyei község is (pl. Poltár), melyek szervezen tartoznak a gömöri központhoz.⁴

Gömörről tudjuk, hogy: „korsók, fazekak minden formában és nagyságban, nagy mennyiséggel vitetnek ki a Tisza vidékére, hol rendszeren gabonáért és élelmiszerekért cseréltetnek el.”⁵ Főleg a rimaszombatiak termékei voltak népszerűek. Ők nemcsak cserépedényt, hanem más árut is szállítottak a vásárokbá.⁶ A főzödedényeket árusító felvidéki fazekasok nem mindig csak

rimaszombatiak voltak, hanem a szomszédos fazekasfalvakból is hozták termékeiket. Ezek közül is sokan inkább rimaszombatinak mondták magukat, mert az alföldi települések lakói jobban tudták, jobban megértették, honnan is jöttek, mintha a valóságos lakóhelyüket mondták volna, hisz az Alföldön nem volt mindenki számára egyértelmű, merre is vannak a községek. Rimaszombat neve hallatán azonban már általában sejtették, honnan is érkezett a tűzálló edény árusa.⁷

Kresz Mária a történeti anyag levéltári forrásokkal való összevetése során megállapította, hogy a gömöri falvak és az Alföld között a századfordulón meglévő edénykereskedelem több évszázados múltra nyúlik vissza. Véleménye szerint a középkorban az Alföldön elterjedt fehér színű főzödedény Gömörből került használati helyére, s ez a kereskedelmi kapcsolat már a hódoltság előtti időktől fogva fennállt, szerinte az Alföld felé irányuló edénykereskedelem valószínűleg már a XIII. századtól folyamatos volt.⁸

Az alföldi piacokra a gömöri fazekasok főként a világos színű, nagyon vékony falú, hasas, belül mázas fazekakat hozták különböző méretekben. A nagy, kétfülű lakodalmas fazekak egy része kívül sima, díszítetlen volt. Ezek közül a nagyobb méretűeket ujjnyomásos abroncs díszítette a száj alatt. Emellett nagy számban kerültek az Alföldre olyan lakodalmas fazekak is, amelyek vállán az abroncs helyett vörös földfestékkel festett zsinórozás, esetleg vörös- sötétbarna színezésű minta volt. Az igen nagy darabokon a festést abroncs is kiegészítette.⁹ A fazekak mellett a mázatlan korsók, kanták is igen keresettek voltak az Alföldön.¹⁰

Kresz Mária tanulmányában mutat rá arra a tényre, hogy az Alföld délibb részén gömöri mázas edény csak elvét-

ve fordult elő. A mázas edényekkel a fazekasok főként a Gömörhöz közelebb eső vásárkörzeteket látták el, míg a nagy alföldi városokat csupán főzödedénnyel. Az Alföld mázasedény-szükségletét a helyi fazekasközpontok termékei elégítették ki.¹¹ A Nagykunságban és annak közvetlen környezetében a mázasedény-szükségletet elsősorban a mezőtúri fazekasok elégítették ki. Az ő termékeik, mázatlan és mázas edényeik – hasonlóan egyéb alföldi fazekasközpontok termékeihez – nem voltak tűzállóak. Így tehát érthető, hogy a Nagykunságban és Mezőtúron is miért lehetett nagy keletje a gömöri központból idekerült termékeknek, különösen a ritkábban használatos nagyméretű (kb. 20-30 literes) hegyes fenekű „lakodalmas” fazekaknak.¹² A századforduló táján a mezőtúri fazekasok – a Korsós Társulat jegyzőkönyve és az emlékezet szerint – nem túrték meg a helyi piactéren más vidékek – számukra konkurenciát jelentő – fazekasait. Ez alól csupán a gömöriek voltak kivételek, akik – mint fentebb utaltunk rá – hiányt pótoltak termékeikkel, s így ekkor még nem számítottak konkurenciának, nem jelentettek veszélyt a mezőtúriakra.¹³ Ezt követően azonban már – az emlékezet és a jegyzőkönyvek tanúsága szerint – a túri fazekasok is kísérleteztek a gömöriekhez hasonló tűzálló edények elkészítésével.¹⁴ Tűzálló agyagot nemcsak a mezőtúri fazekasok rendeltek Gömörből, hanem más fazekasközpontok is. A gömöri központokból évente mintegy 5 000 mázsa agyagot szállítottak más vidékekre.¹⁵ Az Alföldet főként *Fazekaszaluzsány* és *Poltár* látta el tűzálló földdel.¹⁶

A mezőtúri vásárokon, piacokon tehát a század első harmadában már nemcsak a Gömör megyei fazekasok által készített főzödedények voltak kaphatók, hanem a gömöri agyagból hely-

ben készített fazekak, lábasok és más használati edények is. A túri fazekasok igyekeztek a gömörihez teljesen hasonló tárgyakat készíteni. Látszólag szinte alig volt megkülönböztethető a valódi gömöri edény a Mezőtúron készült „gömöri” edénytől. A kettő közötti különbség főleg csak a súlyban jelentkezett. A felvidéki fazekasok által készített darabok jóval könnyebbek voltak. A túri „zsíros agyaghoz szokott” kezek ugyanis vastagabbra korongolták az edények falát. Jelentősebb különbség volt azonban, hogy sok esetben az edények szájának máza elütő színű volt.

Az 1920-as években, a mezőtúri fazekasipar hanyatlása idején a fazekas szakosztály tagjai közösen rendelték meg a felvidéki tűzálló agyagot. Emellett azonban a helybeli kereskedők között is akadt, aki hozatott, pl. Goldberger Náthán.¹⁷ Az ő és a fia közreműködésével a tűzálló edény készítése Mezőtúron az 1920-as évek elején fellendült. Azt pontosan nem tudjuk, hogy a mezőtúri fazekasok meddig hoztattak Gömör megyéből agyagot, annyi azonban bizonyos, hogy Mezőtúron készült tűzálló főzőedények még az 1930-as években is forgalomba kerültek. Természetesen az agyagszállítás a trianoni békeszerződés életbe lépését követően egyre nehezebb feladat volt, mivel nem rendelkeztek cseh valutával.¹⁸

A '20-as években az agyagszállítás mellett továbbra is jöttek Gömör megyei fazekasok, árusok protékáikkal az alföldi, így a túri vásárookra is. Mint már fentebb utaltunk rá, ebben az időszakban hanyatló periódusába került Mezőtúr fazekasipara. Ebben egyéb okok mellett közrejátszottak az egyre nehezedő életfeltételek, a hagyományos díszítési mód fokozatos eltűnése, a gyáripari fém használati tárgyak nagyobb térnyerése. Mindezek, de a fokozatosan emelkedő adóterhek különösen ahhoz vezettek, hogy a túri fazekasok egyre ritkábban nézték jó szemmel a helyi vásárokon, piacokon feltűnő gömöri fazekasokat, árusokat is,¹⁹ szervezkedni kezdtek, hogy a felvidéki, olcsó portékát árusító kereskedőket kiültassák az alföldi városokból. (19.) Ez a kezdeményezés ekkor még feltételezhetően nem járt sikerrel. Pontosan

nem tudjuk, hogy az elhatározott beadvány elkészült-e, s ha el is készült, a miniszter tett-e valamilyen intézkedést a kérdéssel kapcsolatban. Mindenesetre a Nagykunság vásárain, piacain továbbra is árusították a felvidéki fazekasok, kereskedők termékeit. Igaz, ezek az árusok már korántsem voltak olyan nagy számban jelen az alföldi piacokon, mint a trianoni békeszerződést megelőző időszakban, hisz az ő közlekedésük is egyre nehezebbé vált.

A mezőtúri fazekasok az 1924. évi kezdeményezés sikertelensége után sem mondtak le arról a törekvésükről, hogy a gömöri árusokat lehetőleg kiszorítsák az Alföldről. Ezért is talált nagy visszhangra körükben Weisz Benjámín miskolci „agyagiparos” kezdeményezése. Weisz 1929-ben levélben megkereste a nagyobb alföldi fazekasközpontok, elsősorban Hódmezővásárhely és Mezőtúr fazekasait, hogy támogassák őt, azaz fogalmazzanak meg egy memorandumot. Ehhez aláírásokat kellett volna gyűjteni egyéb fazekasközpontokból is. Szerinte a megszerkesztett memorandumnak tartalmaznia kellett volna, hogy „ezen ipar sorvadófélben van, Cse Slovák (sic!) ipar által teljesen tönkre téve, miután Cse (sic!) kereskedők csere útján házalva adják el, és mind munka nélkül állunk, minden községbe kirakó vásárt tartanak.”²⁰ Weisz már ezt megelőzően is írt egy levelet, amelyben vázolta a fazekasoknak a kezdeményezés lehetőségét. A korábbi levél hatására a mezőtúri fazekasok szakosztályának választmánya elhatározta, hogy csatlakozásra hívják fel a hódmezővásárhelyi, tószegi, békéscsabai, karcagi stb. fazekasokat is.²¹ A csatlakozás szervezéséhez a második levél, s az abban körvonalazott memorandum tervezetének elkészítése után hozzá is fogtak. Kezdetben nehezen érkeztek a támogató levelek, az első ilyen a karcagi fazekasok küldték. Ebben a levél írója, Berki Sándor fazekasmester támogatásukról biztosította a Weisz – mezőtúri fazekasok indította kezdeményezést. A karcagiak emellett javasolták azt is, hogy ne csak a felvidékiek edényszállítását akadályozzák meg, de küzdjenek azért is, hogy a hazai fazekasok és „kofák” ne hozathassanak be

kész edényeket. Amennyiben ugyanis ez utóbbiak behozathattak volna, ezzel nem a hazai fazekasság hasznára, sőt – véleményük szerint – kifejezetten kárára lettek volna.²² A karcagi csatlakozást követte a kunszentmártoniak, tószegiek és szarvasiak egyetértése is, ezáltal a kezdeményezés kezdett egyre jobban kiterjedni. Az alföldi szervezkedés mellett Weisz Benjámín Miskolcon és környékén szervezte a fazekasok csatlakozását a beadványhoz.

A mezőtúri fazekasok, miután elkészítették a debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamarának benyújtandó beadványt,²³ annak másolatát megküldték Weisz Benjáminnak 1929. második felében, ezzel segítve Weisz toborzó munkáját. Weisz Benjámín nemcsak a szervezéssel volt elfoglalva, hanem sűrűn utazott a határra is. 1930. júliusában arról tájékoztatta a túri fazekasokat: „Megjegyzem hogy ez évben idáig még tavaszon kevesen jöttek át, de most naponként 5-6 szekér átlag 2000 litert hoznak, és az egész Alföldet barangolják.”²⁴

Az elkészített beadványt az alföldi fazekasközpontokba is szétküldték, s az ottani fazekasok zöme is aláírta. Ezáltal tehát az 1929-ben indult szervezkedésnek 1930-ban már több támogatója lett, így a nagyobb siker reményében tudták a mezőtúriak korábbi, 1924-ben elgondolt elképzelésüket képviselni a hivatalos fórumokon.

A debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara elnöksége a beadványra két levélben reagált, s ezekben bővebb felvilágosítást kértek az aláíróktól. Információt kértek arról, hol, melyik vásáron, hány felvidéki vándorcserépárrussal találkoztak, s volt-e valamilyen igazolásuk, melyet a magyar hatóságoktól kaptak.²⁵ Miután a szükséges információkat a mezőtúri fazekasok megadták a Kamarának, megkapták azok tájékoztatását. Eszerint a hatóságok ezt követően fokozatosabban ellenőrizték a Gömör megyei árusokat, s a törvénytelenül árusítók ellen szigorúan eljárta. A Kamara elnöksége felkérte a túri fazekasokat is, amennyiben

olyan felvidéki, Gömör megyei kereskedővel találkozunk, aki törvénytelenül árul, nem rendelkezik semmilyen igazoló írással, azt jelentsék fel a helyi hatóságoknál.²⁶ A mezőtúriak és Weisz Benjámintól által kezdeményezett szervezkedés tehát nem érte el teljesen a kitűzött célt, a debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara nem tiltotta ki teljesen az Alföldről a gömöri fazekasokat, kereskedőket. Ettől függetlenül azonban a kezdeményezés nem maradt eredmény nélkül. Az intézkedéseknek köszönhetően ugyanis egyre kevesebb felvidéki fazekas, árus hozta olesó, de kiváló minőségű termékeit az Alföldre. 1938-ban a Felvidék Magyarországhoz való csatolása azonban újra több felvidéki fazekasnak és edénykereskedőnek adta meg az esélyt, hogy olesó áruját az Alföldön értékesítse.

A mezőtúri fazekasság gömöri kapcsolatait vizsgálva meg kell említenünk, hogy nemcsak a felvidéki fazekasság hatott az Alföld fazekasságára, hanem egyes alföldi fazekasok termékei is hatottak a gömöri fazekasközpont forma- és motívumvilágára. A felvidéki fazekasok – ahogy erre *Kreis* Mária is utal – az Alföldön jártukban természetesen megismerkedtek a helyi fazekasközpontok termékeivel is. *Kreis* Mária kétséget kizáróan megállapította, hogy az alföldi fazekasközpontok nagy hatással voltak a gömöri mázas edények formavilágának és díszítéscineinek alakulására. *Márkus* Mihályra utalva megjegyzi, hogy Mellétén például Tiszafüredet és Mezőtúrt tekintetük az igazi „magyar” díszítés hazájának.²⁷

A dolgozat végén összegzésként megállapíthatjuk, hogy Mezőtúr fazekassága több szállal kapcsolódott Gömörhöz. Az első, s a legfontosabb: a Nagykunságban (hagyományosan a mezőtúri fazekasok első számú fellevevőpiaca) és Mezőtúron is ismertek, s a századfordulón népszerűek voltak a gömöri fazekasok termékei, amelyek egyfajta hiányt pótoltak, a jelentkező szükségletet elégitették ki. Ezért biz-

tosították még a századfordulón támogatásukról a felvidéki fazekasokat.

A túri fazekasipar hanyatlásakor, a '20-as évek elején, a gömöri főzőedények hatására a mezőtúri mesterek elkezdtek szállítani, szállíttatni a tűzálló agyagot, s kísérletképpen ők is hozzákezdtek a gömörihez nagyon hasonló, jó minőségű főzőedények készítéséhez. Tűzálló agyagot még a harmincas években is szállítottak Mezőtúrra, bár ekkor már ez nem volt olyan intenzív, mint korábban. A bevált kísérletek után a nehezülő körülmények és a növekvő adóterhek hatására a túri fazekasok egyre kevésbé vették jónéven a gömöri fazekasok, vándorárosok jelenlétét a mezőtúri és a nagykunsági vásárokon, piacokon.

A gömöri fazekasok, árusok kitiltása érdekében a miskolci Weisz Benjámintól szövetkezve 1929-30-ban felhívták az alföldi fazekasközpont mestereit, hogy támogassanak egy, a Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara számára készülő beadványt. A memorandumhoz csatlakoztak a karcagi, a békéscsabai, szarvasi fazekasokon kívül a kunszentmártoniak és a tószegiek is. A beadvány eredményeképpen megszigorították a gömöri cseréprekerekedők magyarországi árusítási lehetőségeit. A beadványban kérésekkel ellentétben azonban nem tiltották ki véglegesen őket a Magyar Alföldről, csupán az árusok száma csökkent.

Jegyzetek

1. A magyar népi kerámiakutatás történetével dolgozatomban nem foglalkozom, itt csupán utalok a *Szalay* Emőke – *Ujváry* Zoltán által készített rövid irodalmi áttekin-tésre. *Szalay* Emőke – *Ujváry* Zoltán 1982. 8-20.
2. Bár Mezőtúr fazekasságának kutatásával eddig többen is foglalkoztak, sajnos átfogó, monografikus igényű tanulmány mind a mai napig nem jelent meg. A témával kapcsolatosan mindmáig legteljesebbnek tűnő munka *Kreis* Mária 1951. kéziratos dolgozata. Többek között a mezőtúri fazekasság kérdéseivel is foglalkozik *Kreis* Mária 1960., *Domanovszky* György 1968., 1981. A túri fazekasság történetével foglalkozik *K. Sebestyén* János 1956. A mezőtúri butel-lákról írt tanulmányt *Györfly* Lajos 1973. Ezenkívül néhány kiállításvezető áll rendelkezésünkre: *Kreis* Mária 1978., *Gulyás* Éva – *Szabó* László 1979., *Szabó* László – *Gulyás* Éva 1983.

3. *Kreis* Mária 1960. 302.
  4. *Kreis* Mária 1960. 306.
  5. *Hunfalvy* János 1867. 312.
  6. Ezeknek az árukak állandó piaca volt pl. Kecskemét és Nagykőrös is. Vö.: *Novák* László 1978. 15. és 1986. 283.
  7. *Kreis* Mária 1960. 315.
  - Vö.: *Szalay* Emőke – *Ujváry* Zoltán 1982. 18.
  8. *Kreis* Mária 1960. 315.
  9. *Kreis* Mária 1960. 312.
  10. *Kreis* Mária 1960. 314.
  11. *Kreis* Mária 1960. 314.
  12. Jász-Nagykun-Szolnok megye településeinek főként télen főztek a kemencébe helyezett gömöri cserépfazekakban, a „tót fazekakban”. Nyáron csupán a töltött káposzta készítésére használták. Vö.: *Szolnok* megye Néprajzi Atlasza L.I. 1974. 279.
  13. Az 1910. január 9-én megtartott évi közgyűlésen „Badár Balázs azt indítványozza, hogy itt a mezőtúri piacon való árulása, más vidéki fazekasok való eltiltása ellen egy folyamodást kellene tenni, kivéve a felföldi főző mázatlan fazekasokat. Ezen indítvány egyhangúlag elfogadtatott.” Túri Fazekas Múzeum Adattára (továbbiakban: TFMA) 56. A '28-as Mező Túri Korszok Társulat fő jegyzőkönyve, 1910. január 9.
  14. Az 1908. április 27-én tartott rendkívüli közgyűlés arról határozott, hogy a tűzálló agyag – egyéb, a fazekassághoz szükséges alapanyaggal (tűzifa, ólomház stb.) együtt – vasúton való szállításához kedvezményes tarifa megállapítását kell kérvényezni a kerrekelemügyi minisztertől. TFMA 56. 1908. április 27.
  15. *Kreis* Mária 1960. 306.
  16. *J. István* Erzsébet 1964. 113.
- Az ő kutatásaiból tudjuk, hogy a bajai kályhások és fazekasok is *Poltárról*, *Fazekaszaluzsányból* és *Rimaszombatból* szereztek be a révi tűzálló föld mellett – a kályhák és edények készítéséhez szükséges agyagot. Vö.: *J. István* Erzsébet 1964. 107.

17. Goldberger Náthánnak 1896-tól volt fazekasanyag lerakata Mezőtúron. Az üzletet később fia, Gellér Dezső vette át. TFMA 62. Csibi Ferenc, mezőtúri fazekas visszamelekezései.
  18. A tűzálló agyagszállítás még a '30-as évek második felében is zajlott. Ennek közvetett bizonyítéka egy 1938. július 9-i értesítés, amelyben Hegedűs Lajos fazekas-mester tudatja a többi mesterrel, „hogy iparom üzését beszüntettem, ennek folytán a szakmához szükséges eszközöket és anyagokat elárusítom. Valamint a Bánomkertben lévő 9 és 1/2 kubik agyagot. 2 drb. korongot, mázörölő követ, gyúrópadot, festék álványokat, különböző festékeket, oxidokat, szűrött veres és tót agyagot, festékes és mázas edényeket, és más iparhoz szükséges dolgokat stb.”
- Dr. Kómvés Lajos gyűjteménye

Itt mondok köszönetet dr. Kőműves Lajosnak, aki a mezőtúri fazekasság gömöri kapcsolatainak vizsgálatához iratokat, dokumentumokat bocsájtott rendelkezésemre, amelyeket dolgozatomban fel is használtam.

19. A Fazekas Szakosztály 1924. január 20-án – Sipos Antal elnökletével – megtartott évi rendes közgyűlésén egyebek között határozott – Veress Lajos fazekas indítványára –, hogy beadványt írnak, „amelyet a Kereskedelemügyi Miniszterhez kell beadni, hogy a tóti fazék behozatalát tiltsa el, vagy legalábbis korlátozza”... e beadvány két másolatát pedig „Tószegre és Kunszentmártonba kell küldeni, hogy azok is mozgolódjanak”. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (továbbiakban: J-N-Sz ML) Mezőtúri Ipartestület iratai. Fazekas szakosztály jkv. 1906-1925. 1. 1924. január 20. 20. Weisz Benjámin 1929. március 29-én kelt levele.

Dr. Kőműves Lajos gyűjteménye.

21. J-N-Sz ML Mezőtúri Fazekas Mesterek Szakosztályának a jegyzőkönyve. 1925-1940. 2. 1929. március 3-án tartott választmányi ülés jkv.-e.

22. Berki Sándor karcagi fazekasmester 1929. április 6-án kelt levele.

23. E szerint: „fazekasiparosaink panaszzalják, hogy halódó iparunk pusztulását rohamosan siettetni az a körülmény, hogy a megszállott felvidékről vándor cserépedénykereskedők lepik el az országot, s miután, pl. H.M.v. Mezőtúr és több közsé-

gek, a fazekasok által feldolgozásra kerülő agyagot is importálni kell, ezekkel a versenyi állani képtelenek vagyunk... Miután pedig egy különben is messzemenő védelemre szoruló ősrégi iparnak a pusztaság létét veszélyezteti az a körülmény, hogy nem is felvidéki fazekasiparosok, hanem vándor-kereskedők kóborolják be a falvakat úgy véljük, minden érzelmi momentum alul felmentve joggal sürgethetjük ennek az abnormális állapotnak a megszüntetését.”

Dr. Kőműves Lajos gyűjteménye.

24. Weisz Benjámin 1930. július 9-én kelt levele.

Dr. Kőműves Lajos gyűjteménye.

25. A debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara elnökségének 1930. július 24-én és augusztus 19-én kelt levele.

Dr. Kőműves Lajos gyűjteménye.

26. A debreceni Kerületi Kereskedelmi és Iparkamara elnökségének 1930. szeptember 6-án kelt levele.

Dr. Kőműves Lajos gyűjteménye.

27. Kresz Mária 1960. 329.

Irodalom

Domanovszky György 1968.

Magyar népi kerámia. Budapest

Domanovszky György 1981.

A magyar nép díszítőművészete. Budapest, 192-197.

Györffy Lajos 1973.

Feliratos butellák a Túrkevei Finta Múzeumban.

Szolnok megyei Múzeumi Évkönyv. Szolnok, 1973. 205-216.

Hunfalvy János 1867.

Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyének leírása. Pest, 1867.

J. István Erzsébet 1964.

Sárközi népi cserépedények. Néprajzi Értesítő XLVI. 91-137.

K. Sebestyén János 1956.

A mezőtúri fazekasság múltja és jelene. A Néprajzi Múzeum Adattárának Értesítője.

Kresz Mária 1951.

Mezőtúri fazekasság. Kézirat EA 4453

Kresz Mária 1960.

Fazekas, korsós, tálás. Ethnographia LXXI. 297-379.

Novák László 1978.

Nagykőrös mezőváros fejlődése és településrendszere a XVI- XIX. században. Acta I. Nagykőrös 9-168.

Novák László 1986.

A három város. Budapest

Szabó László – Gulyás Éva 1979.

Mezőtúr fazekassága. Kiállításvezető. Mezőtúr

Szabó László – Gulyás Éva 1983.

A mezőtúri kerámia. Kiállításvezető. Mezőtúr

Szalay Emőke – Ujváry Zoltán 1982.

Két fazekasfalú Gömörben. Studia Folkloristica et Ethnographica 7. Debrecen

Yürükök közt Anatóliában. Készül egy új sátor fedőlapja